

บทที่ •

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาเพื่อประชาชนในสังคมเป็นการลงทุนเพื่อให้ได้มาซึ่งพัฒนาการอันนำไปสู่ความเป็นปึกแผ่นและอนุสรณ์ของสังคม การลงทุนนี้เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าแม้จะได้ผลค่อยเป็นค่อยไป

ปัจจุบันบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายพากันตื่นตัวว่า จัดการศึกษาให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง โดยขยายการศึกษาให้แก่ประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นห่างไกลตัวเมือง เป้าหมายของการศึกษานี้มีไ้มุ่งเฉพาะให้อ่านออกเขียนได้เท่านั้น แต่ให้ประชาชนในชนบทมีความรู้ความสามารถ ทางด้านการยกระดับความเป็นอยู่ อาชีพ และพัฒนาการในชุมชนของตนด้วย

บุคคลกลุ่มหนึ่งที่เหมาะสมที่สุดในการดำเนินงานนี้ ก็คือครูผู้จะไปทำการสอนประจำอยู่ในชนบทต่าง ๆ ครูจะต้องมีความสามารถในการเป็นผู้นำและช่วยเหลือชาวบ้าน และในขณะที่เดียวกันก็ให้ความรู้ทางด้านหนังสือไปควบ ครูที่มีคุณสมบัติดังกล่าว จำเป็นจะต้องมีการศึกษาอบรมโดยเฉพาะก่อน จึงจะออกไปทำงานเป็นครู นักเรียนฝึกหัดครูที่จะไปทำงานในชนบทจะต้องได้รับการฝึกให้มีความรู้ทั้งในด้านการสอนในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนการเป็นผู้นำของชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนด้วย

รัฐบาลไทยได้รับความร่วมมือจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ใ้วางแผนโครงการและดำเนินงานในโครงการฝึกหัดครูชนบทขึ้นเมื่อ ปีพ.ศ. ๒๔๘๘ โดยเลือกเอาวิทยาลัยครูอุบลราชธานี เป็นศูนย์กลางในการอบรม ต่อมาได้ขยายงานออกไปยังวิทยาลัยครู และโรงเรียนฝึกหัดครูตามภาคต่าง ๆ ของประเทศอย่างกว้างขวาง ปัจจุบันนี้เรามีนักเรียนฝึกหัดครูจำนวนไม่น้อยที่จบการศึกษาไปแล้ว ถึงกระนั้นก็ตามงานของโครงการฝึกหัดครูชนบทก็ยังคงต้องการการปรับปรุงแก้ไขอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ ทั้งหลักสูตร การสอนและภาค

ปฏิบัติ สำหรับภาคปฏิบัติก็ได้แก่การฝึกสอนและฝึกหัดงานในอาชีพครู การจัดทำเป็นโครงการ ฝึกหัดครูครูชนบทมักจัดทำหลักจากค่างประเทศบาง จากคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจากค่าง ประเทศบาง จากการสังเกตและความชำนาญงานของอาจารย์ผู้มีประสบการณ์บ้าง การฝึกหัด ครูชนบทของประเทศไทยโดยเฉพาะในจังหวัดพระนครและธนบุรีจัดประสบการณ์ตามทฤษฎีให้ แก่นักเรียนฝึกหัดครู โดยจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนในตัวเมือง แต่ให้ปฏิบัติงานใน ชนบทชานพระนคร โดยทำการฝึกสอนในห้องเรียนและพัฒนาชุมชนในห้องถิ่น นักเรียนฝึกหัด ครูส่วนใหญ่มาจากค่างจังหวัด เข้ามาเรียนในจังหวัดพระนครและธนบุรี แต่ออกไปฝึกสอนและ ฝึกการพัฒนาชุมชนในชานพระนคร จึงมีปัญหาค่าง ๆ หลายประการ และควรได้รับการแก้ไข เพื่อให้นักเรียนฝึกหัดครูเหล่านี้ออกไปประจำท้องถิ่นของตน ทำการสอนและพัฒนาชุมชนของ ตนได้เป็นอย่างดี นับเป็นการช่วยพัฒนาประเทศชาติให้รุดหน้าไปได้ กรมการฝึกหัดครูถือว่าการ จัดการฝึกหัดครูชนบทเป็นนโยบายสำคัญอันดับหนึ่งของกรม ซึ่งกรมมุ่งที่จะดำเนินงานให้ ได้ผลดีที่สุด นายบุญถิ่น อัตถากร * ได้ให้ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับโครงการฝึกหัด ครูชนบทว่า การฝึกหัดครูชนบทจะช่วยโครงการพัฒนาชนบท ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม และช่วยวางรากฐานประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี ขณะนี้ประเทศไทยอยู่ในระหว่างการ พัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาท้องถิ่นชนบท จะต้องอาศัยครูซึ่งผลิตตามโครงการฝึก หัดครูชนบทเป็นส่วนหนึ่งด้วย

โครงการฝึกหัดครูชนบทนี้เป็นโครงการที่มีลักษณะพิเศษไม่เหมือนโครงการฝึกหัดครู ทั่วไป กล่าวคือผลิตครูที่ไปทำการสอนวิชาและหนังสือแก่เด็กในห้องเรียน แล้วให้ไปทำ การแนะนำ ช่วยเหลือในการพัฒนาชนบทด้วย โครงการนี้จะดำเนินไปอย่างใดผลจะต้องมี การประสานงานที่ดีและเหมาะสม ระหว่างสถาบันฝึกหัดครู อาจารย์นิเทศ ครูใหญ่โรงเรียน ฝึกสอน ครูที่เลี้ยง ตัวนักเรียนฝึกสอน ฝ่ายปกครองคือมหาดไทย และฝ่ายชาวบ้านในชนบทนั้นๆ

---

* บุญถิ่น อัตถากร, " การสร้างผู้นำของชุมชนเพื่อกำลั้งอำนาจและความมั่นคง ของชาติ," โครงการพัฒนาการศึกษา , กรุงเทพฯการพิมพ์, พ.ศ. ๒๕๐๔, หน้า ๕๓

ซึ่งต่างก็มีส่วนร่วมในงานผลิตครูที่จะออกไปเป็นผู้นำประชาชนในท้องถิ่น นักเรียนฝึกหัดครูที่ถูกส่งไปฝึกสอน มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกับครูที่เลี้ยงคลอเวลา ครูที่เลี้ยงจะเป็นผู้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือการปฏิบัติงานทั้งในด้านการสอน และการพัฒนาชุมชน ในฐานะที่ครูที่เลี้ยงมีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า และเป็นอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นนั้น สามารถจะประสานงานระหว่างนักเรียนฝึกสอนและชาวบ้าน ดังนั้นครูที่เลี้ยงจึงเป็นผู้มีบทบาทและมีอิทธิพลอย่างมากต่อโครงการฝึกหัดครูชนบท ศาสตราจารย์ ดร. จรูญทัศน์ หุกกะมาน^๒ ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับหน้าที่และอิทธิพลของครูที่เลี้ยงไว้ว่า ครูที่เลี้ยงสามารถชักนำนักเรียนฝึกสอนให้เข้าสู่อาชีพครูได้ โดยให้นักเรียนฝึกสอนมีส่วนร่วมในงานของครูทั้งในด้านการสอน กิจกรรม และสังคม ครูที่เลี้ยงมีหน้าที่รับผิดชอบในการให้คำแนะนำช่วยเหลือให้นักเรียนฝึกสอนมองเห็นงาน และเข้าใจงานทั้งหมดของครู ช่วยสร้างลักษณะนิสัยและทัศนคติที่ถูกต้องการดำเนินอาชีพครู

ครูที่เลี้ยงในโครงการฝึกหัดครูชนบทควรมีหน้าที่ให้คำแนะนำและช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอนในด้านต่อไปนี้ คือ

๑. แนะนำเกี่ยวกับงานประจำวันของครู
๒. แนะนำเกี่ยวกับการศึกษาเด็ก
๓. แนะนำเกี่ยวกับการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนและการใช้อุปกรณ์
๔. แนะนำเกี่ยวกับการจัดและปกครองชั้น
๕. แนะนำเกี่ยวกับการวัดผลความก้าวหน้าของเด็ก
๖. แนะนำเกี่ยวกับการปรับปรุงโรงเรียน
๗. แนะนำเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน

---

^๒ จรูญทัศน์ หุกกะมาน คำบรรยายวิชาการพิเศษการฝึกสอน คณะครู-
 ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๑๐

ดังที่กล่าวมานี้จะเห็นว่า หน้าที่และความรับผิดชอบของครูที่เลี้ยงย่อมมีความสำคัญต่อการฝึกหัดครูชนบทเป็นอย่างยิ่ง โดยทั่ว ๆ ไปการปฏิบัติงานในโครงการทุกอย่าง ย่อมมีปัญหาและอุปสรรคอยู่เสมอ ผู้วิจัยสนใจในเรื่องการฝึกสอนในชนบท เพราะทำหน้าที่เป็นอาจารย์นิเทศก์ของโครงการฝึกหัดครูชนบทนี้ ได้พบปัญหาที่กองการแก้ไข จึงใคร่จะศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ซึ่งอาจจะมิได้อยู่แล้ว แต่ผู้วิจัยอาจมองข้ามไป และจะได้ศึกษาถึงวิธีการแก้ไขปัญหามหาการฝึกสอน ที่ผู้อื่นได้ปฏิบัติหรือแม้แต่ได้เสนอแนะไว้มาพิจารณาเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงโครงการฝึกสอนในชนบทตลอดจนโครงการฝึกหัดครูชนบทด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ คือ

- ๑. เพื่อศึกษาถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของครูที่เลี้ยงที่มีต่อนักเรียนฝึกสอนทั้งด้านการสอนและด้านกาการพัฒนาท้องถิ่น
- ๒. เพื่อทราบปัญหาที่ครูที่เลี้ยงประสบในการแนะนำช่วยเหลือแก่นักเรียนฝึกสอนด้านการสอน และกาพัฒนาท้องถิ่น
- ๓. เพื่อทราบปัญหาที่นักเรียนฝึกสอนต้องประสบ ด้านการสอน และกาพัฒนาท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของครูที่เลี้ยง ปัญหาที่ครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอนต้องประสบในระหว่างกาฝึกสอน ตลอดจนความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงและนักเรียนฝึกสอน ใกว้างขอบเขตไว้ดังนี้ จะต้องศึกษาจากความคิดเห็นของครูที่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกสอนของโรงเรียนฝึกหัดครู และวิทยาลัยครู ซึ่งมีโรงเรียนฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท

รวมทั้งหมด ๒๒ โรงเรียน ได้จำนวนครูที่เลี้ยง ๑๑๔ คน และจะศึกษาจากความเห็นของนัก -
เรียนฝึกสอนที่อยู่ในความควบคุมดูแลของครูที่เลี้ยงเหล่านั้นรวม ๔๗ คน ซึ่งเป็นนักเรียน
ฝึกสอนประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับต้นของโรงเรียนฝึกหัดครูรวม ๗ แห่ง*

คำจำกัดความ

ในการวิจัยครั้งนี้มีศัพท์เฉพาะบางคำที่ควรอธิบายให้เข้าใจตรงกันคือ

อาจารย์นิเทศก์ หมายถึงอาจารย์นิเทศก์ของวิทยาลัยครูหรือโรงเรียนฝึกหัดครู
ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือแนะนำนักเรียนฝึกสอน และประสานงานระหว่างโรง-
เรียนฝึกสอน ครูที่เลี้ยง นักเรียนฝึกสอนและวิทยาลัยครูหรือโรงเรียนฝึกหัดครู

ครูที่เลี้ยง หมายถึงครูประจำชั้น ครูประจำวิชา หรือครูอื่น ๆ ที่โรงเรียนฝึกสอน
จัดให้ทำหน้าที่แนะนำช่วยเหลือนักเรียนฝึกสอน

โรงเรียนฝึกสอน หมายถึงโรงเรียนประถมศึกษาที่ทางวิทยาลัยครู หรือโรงเรียน
ครูเลือกให้นักเรียนฝึกสอนออกไปทดลองปฏิบัติการสอนและการพัฒนาชุมชนตามโครงการฝึกหัด
ครูชุมชน

ครูใหญ่ หมายถึงครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอน

นักเรียนฝึกสอน หมายถึงนักเรียนฝึกหัดครูประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับต้น ซึ่ง
ทางวิทยาลัยครู หรือโรงเรียนฝึกหัดครูส่งออกไปฝึกภาคปฏิบัติในชุมชน

การฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชุมชน หมายถึงการฝึกสอนในโรงเรียนฝึกสอน และ
ในขณะเดียวกันก็ฝึกงานพัฒนาชุมชนในละแวกที่โรงเรียนฝึกสอนตั้งอยู่ด้วย ทั้งนี้เพื่อทดลองหา
ประสบการณ์ในการสอน และการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

โครงการฝึกหัดครูชุมชน หมายถึงโครงการผลิตครูให้มีความสามารถสองทาง คือ

---

* คู่มือโรงเรียน และวิทยาลัยครู ในภาคผนวก

การสอนในโรงเรียน และเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนในชนบท เป็นโครงการที่กรมการฝึก
หัดครูจัดและดำเนินงาน

วิธีดำเนินงานวิจัย

เพื่อให้การวิจัยได้ผลสมบูรณ์ตรงตามความมุ่งหมาย ผู้วิจัยได้ค้นคว้าหาความรู้ จาก
หนังสือตำราและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ตลอดจนการวิจัยที่เกี่ยวข้อง และยังได้ความคิดเห็นจาก
อาจารย์ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอนของสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ และผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยว
ข้องกับการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบ
ถาม

แบบสอบถามที่สร้างขึ้นมี ๒ แบบ คือ แบบ Check-list และแบบ Rating
scale เมื่อสร้างเสร็จแล้วนำแบบสอบถามไปส่งให้นักเรียนฝึกหัดครูที่ออกฝึกสอนในโครง
การฝึกหัดครูชนบท ที่วิทยาลัยครูและโรงเรียนฝึกหัดครู ๗ แห่ง ในจังหวัดพระนครศรี
ธานี และนำแบบสอบถามไปส่งให้ครูที่เลี้ยงที่โรงเรียนฝึกสอนตามโครงการฝึกหัดครูชนบท
ทั้งหมด ๒๑ โรงเรียน และไปรับแบบสอบถามกลับด้วยตนเอง เพื่อจะได้ให้คำชี้แจงแก่ผู้ตอบให้
เข้าใจความมุ่งหมาย และสามารถตอบได้ตรงตามวัตถุประสงค์ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้แล้ว
ได้นำมาวิเคราะห์โดยคิดเป็นร้อยละ หากค่าเฉลี่ยความคิดเห็น ที่ความหมายของผลที่ได้ แล้ว
สรุปและเสนอแนะ

ความจำกัดของการวิจัย

แม้ว่าผู้วิจัยได้พยายามอย่างที่สุด ที่จะให้ผลของการวิจัยสมบูรณ์ตรงตามความมุ่งหมาย
แต่ก็พบปัญหาและอุปสรรคบางประการที่ทำให้การรวบรวมข้อมูลและการตีความหมายของขอ
มูลได้ผลไม่สมบูรณ์ กล่าวคือ

๑. แบบสอบถาม โลกกลับคืนมาไม่ครบตามจำนวน
๒. ผู้ตอบแบบสอบถาม ไม่ตอบบางข้อ ทำให้คำตอบที่ได้มาไม่สมบูรณ์ และไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ หรืออาจไม่เป็นความจริงทั้งหมด

สิ่งเหล่านี้ทำให้ข้อมูลบกพร่อง และการตีความหมายของข้อมูลได้ผลไม่สมบูรณ์

คุณค่าของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อสถาบันฝึกหัดครูและบุคคลที่เกี่ยวข้องใน อันที่จะนำผลที่ได้รับไปปรับปรุงแก้ไของค์การ และวิธีปฏิบัติงานภายใน สำหรับโรงเรียนฝึก สอนก็จะให้ความสนใจเข้มแข็งถึงวัตถุประสงค์ ลักษณะงาน วิธีการทดลองจนปัญหาต่าง ๆ ที่โรง เรียนฝึกสอนแต่ละแห่งประสบ นอกจากนี้ยังได้ทราบถึงความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย และสามารถประมวลความเข้าใจ ความคิดเห็นต่าง ๆ มาพิจารณาบทบาทและหน้าที่ของคน และ ปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ควรแก้ไขให้ดีขึ้นได้ถูกต้อง การปรับปรุงโครงการฝึกหัดครูชนบทนี้ เป็นผลสะท้อนไปถึงการพัฒนาชนบทซึ่งเป็นส่วนสำคัญของประเทศชาติด้วย